

УДК 811.161.2

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-95-105

Наталія ЛЕОНОВА©

кандидат філологічних наук

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СТИЛЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У РІЗНИХ ВИДАХ МАСМЕДІА ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Розглянуто проблему актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час збройної агресії росії. Наголошується, що інформаційний стиль є джерелом наповнення масмедійного простору України, підґрунтям інформаційної боротьби з мегамасивами неправдивої інформації, що її величезними об'ємами продукує російська федерація у загальному медіа-просторі, площини антитерору, антизнецінення державотворчого значення стилістичної, граматичної, лексичної та інших систем української літературної мови як державної.

Стверджується, що фактичне ігнорування з 2019 року дефракційної державної політичної позиції з приводу засудження сучасного апатичного ставлення до інформаційних прорахунків у нашому медійному просторі могли бути причиною дещо неефективної політики спротиву інформаційному тероризму з боку медіа-джерел і ресурсів росії.

Констатуються факти створення спеціалізованих чат-ботів із боку державних органів відносно виявлення та фіксації фактів інформаційного тероризму окупантів (росії) і колаборантів (тимчасових окупаційних адміністрацій) і пересічних громадян-українофобів стосовно громадян України.

Ключові слова. *Інформаційний стиль, українська літературна мова, актуалізація стилю, інформаційний тероризм, масмедіа, колаборант, інформаційна війна, цільова аудиторія.*

Постановка проблеми. Зазначаємо, що проблема актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час збройної агресії росії тривалий час не була предметом досліджень комплексу вітчизняних мовознавчих, соціологічних, політологічних наукових шкіл, оскільки історичні умови, у яких перебувала Україна кілька десятиліть, цьому не сприяли. Відтак, у в наш час праці, що освітлюють це питання, залишаються актуальними, адже донині явища недостатньої актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа обумовлюють багато негативних наслідків як під час інформування цільових аудиторій усередині нашої країни, так і під час поширення фактажу за її межами.

Агресивна війна росії проти України триває понад рік. За цей період представники п'ятої колони країни-агресора проявили себе як колаборанти та активні помічники окупантів у процесі інформаційного шантажу, інформатак на всіх щаблях суспільної ієрархії: на платформах у мережі Інтернет, в органах місцевого самоврядування та державних органах управління, серед громадян тимчасово анексованих областей України і, подекуди серед представників судових та правоохоронних органів.

Наразі, «...аналіз дій центрів інформаційного спротиву, Інтернет-платформ, окупаційних адміністрацій свідчить про повільні темпи протидії інформаційним деструктивним діям та іншим численним злочинам протягом 2022-2023 років із урахуванням кількості населення країни, масштабів інформаційних потоків та їх обсягів на тимчасово окупованих територіях» [1].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Процес актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час збройної агресії росії є непересічним і потребує негайної комплексної та всебічної підтримки. Цілеспрямоване намагання знищити об'єктивну інформацію, замінити її в Україні «фейками» не є проблемою чи питанням сьогодення і не сформувалось як тенденція останнім часом. Адже вплив і впровадження в інформаційний

© Н. Леонова, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6685-9115>

leonoffnatali@ukr.net

простір України неправдивої інформації, що походила з офіційних російських медіаджерел щодо походження, розвитку, функціонування сучасної української літературної мови, існування прадавньої мовної ідентичності простежується протягом століть. Ці питання досліджували: Ю. Арешенков, Д. Баранник, В. Винниченко, Л. Косач, М. Костомаров, І. Огієнко, Я. Радевич-Винницький, Н. Тумай, І. Франко, та ін.

Зокрема, проблеми та розвиток інформаційного стилю як базового підґрунтя усіх аспектів інформаційної боротьби аналізувались у працях та подальших розвідках С. Гайди, М. Гладкого, Г. Городиловська, В. Грицини, М. Жовтобрюха, А. Коваль, М. Ковальчука, Г. Конторчук та ін.

Мета статті – всебічне дослідження проблем виокремлення, функціонування інформаційного стилю, питань актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час збройної агресії росії у межах сучасної політики відродження інформаційного спротиву на рівні боротьби держави Україна проти підступної безжальної інформаційної війни та всеохоплюючого інформтерору рф не лише на окупованих територіях, де відбувається витіснення тимчасовими окупаційними режимами з усіх сфер суспільного життя правдивої й об'єктивної інформації та підміни і розповсюдження фактів, а також тенденціозних вигадок і продукування новин на підконтрольній Україні території, сповнених українофобства (переважно з допомогою колаборантів).

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи й аналізуючи актуалізацію інформаційного стилю української літературної мови у різних площинах масмедіа під час збройної агресії росії як об'єктивний процес, слід насамперед розглянути місце цього й досі полемічного стилю у системі сучасної стилістики. «Класична система стилів мови структурно розвивалась і реалізувалась у диференціації їх основних функцій: спілкування, впливу, повідомлення, інформування. Кожен функційний стиль мав виокремлений сегмент у масиві мови: публіцистичний, літературно-художній, інформаційний (пізніше) – позицію, вплив; науковий – повідомлення; розмовний – спілкування й інформування» [15, с. 47-49].

Сучасний системний підхід до аналізу системи стилів української мови «... робить її не усталеною, статичною, а динамічною, тобто такою, що складається із активних взаємопроникних елементів, оскільки науковці останнім часом почали приділяти увагу різним паралінгвальним, лінгвальним та іншим особливостям, що дають змогу розрізняти стилі» [18].

Для того, щоб проаналізувати кваліфікативні ознаки інформаційного стилю, його жанрів та жанрових форм і його відмежування від публіцистичного стилю серед інших лінгвістичних визначень стилю, вважаємо за необхідне в нашому дослідженні обґрунтувати сучасне визначення поняття «стиль». Л. Мацько, висловлюючи думку щодо мовного стилю, зазначає: «... Досі в лінгвістичній стилістиці немає єдиного усталеного і загальноприйнятого визначення стилю, хоча спроб визначити його є багато і в існуючих дефініціях переважно відображені основні ознаки стилю. Цей факт зумовлений тим, що поняття стилю багатопланове і може визначатися за кількома критеріями різного порядку» [13, с. 140-141]. Також мовознавець визначає поняття стилю: «З такого міркування можна зробити висновок: стиль мови – це тип форми мови, яка є результатом творчої діяльності мовців, результатом опредмечення чи переопредмечення їхніх творчих можливостей. Функціональний стиль – це суспільно усвідомлений внутрішньо цілісний (звідси гармонія стилю) спосіб використання мови, принцип вибору і комбінування мовних засобів, який забезпечує реалізацію функції суб'єктивно-духовного впливу» [13, с. 142].

Ґрунтуючись на нормативних позиціях сучасної лінгвістики, можемо стверджувати, що поняття «мовний стиль» передбачає щонайменше три тлумачення: 1) індивідуальна манера усного викладу інформації; 2) експресивно-стилістичний різновид мови; 3) функційний різновид мови. У мовознавстві слово «стиль» уживають найчастіше в третьому значенні, що має зафіксований у науковій літературі термін «функційний стиль» [3-5; 13]. Під функційними стилями розуміємо різновиди літературної мови, що функціонують у певних соціально значущих сферах суспільно-мовленнєвої практики людей, особливості яких зумовлені специфікою спілкування в цих сферах.

Слід зазначити, що «поняття «стиль» активно вживають як у багатьох науках – від філології (лінгвістика, літературознавство, мистецтвознавство та под.) до дизайну

(авторський творчий стиль, стилі одягу, зачісок, дизайну, танців тощо), так і у сферах сучасного соціуму та шоу-бізнесу й індустрії моди» [1; 11-12].

Переважно використовуваними в лінгвістиці є такі визначення поняття «стиль»: «Сукупність характерних ознак, особливостей, властивих чому-небудь. / Сукупність прийомів у використанні засобів мови, властива якому-небудь письменникові або літературному творові, напряму, жанрові та ін. / Сукупність особливостей у побудові мови, манера словесного викладу. / Побудова мови відповідно до норм синтаксису, слововживання» [11-12].

В. Русанівський важливим критерієм для виокремлення функційного стилю вважає соціальну сферу: «Функційний стиль виробляється в певній сфері життя і діяльності суспільства і служить задоволенню потреб побутового спілкування і т. ін.» [17, с. 76]. Мовознавці виокремлюють такі стильові характеристики: мовні засоби, функційне призначення, практика мовного спілкування. [1; 3-5; 11-13].

Позиція, що вказує на існування двох аспектів у специфіці функційних стилів (екстралінгвальний і мовний) близька до думки В. Карасика щодо функціонування стильових полів у різних сферах життя й діяльності соціуму тощо [13].

О. Пономарів зазначає, що «ідентифікація кожного стилю зумовлюється такими чинниками як функції мови й мовні засоби» [16, с. 6].

Аналізуючи стилі, лінгвісти зазначають, що специфіка умов спілкування в різних галузях людської діяльності, особливості в лексиці та фразеології, у синтаксичних побудовах є необхідними чинниками виокремлення стилів.

Науковці, досліджуючи питання ідентифікації стилів, вважають, що «потрібно спиратись на сферу їх використання, функційну спрямованість, особливості в лексиці, морфології, синтаксисі, використанні експресивних засобів тощо» [13, с. 122-123].

«Значною мірою класифікація функційних стилів та визначення їх меж залежать від позиції того чи іншого дослідника. Розбіжності існують в індивідуальних підходах до характеру й ролі чинників, що формують ФС. На сучасному етапі паралельно діють різні принципи класифікації функційних стилів, не збігається також кількість основних стилів та їх назви. Наприклад, можемо виокремити такі стилі: ужитково-побутовий; ужитково-діловий, офіційно-документальний і науковий; публіцистичний і художньо-белетристичний» [14].

У «Стилістиці сучасної української літературної мови» за редакцією академіка І. Білодіда стилі визначають за основною комунікативною функцією: стиль наукового викладу (пізнавально-інформативна функція), офіційно-діловий (настановчо-інформативна функція), публіцистичний (інформативно-пропагандистська функція), художньо-белетристичний (естетично-інформаційна функція).

Уважаємо, що загалом система функційних стилів сучасної української мови складається з художнього, наукового, розмовно-побутового, офіційно-ділового, публіцистичного, інформаційного, конфесійного, епістолярного різновидів. Складність проблеми класифікації полягає в тому, що до виокремлення основних стилів існує кілька системних підходів взагалі та інформаційного й публіцистичного стилів зокрема.

На думку дослідників між усіма функційними і експресивними стилями існує постійна взаємодія [1; 2; 4; 5; 7; 13; 16; 17]. Зокрема В. Русанівський наголошує, що «...історія літературної мови засвідчує цю постійну взаємодію зазначених стилів» [17]. У змішуванні елементів одного стилю з елементами іншого виявляється активне взаємопроникнення стилів. Найбільш ідентифікуючі засоби одного стилю можуть використовуватися в іншому. Н. Озерова зазначає: «Між стилями немає чітких меж». Отже, сучасна лінгвістична наука стверджує, що кожен мовний текст, що належить до конкретного функційного стилю, може використовуватись також у жанрах іншого стилю.

Уважаємо, що аналізуючи погляди науковців на сферу публіцистичного та інформаційного мовлення, слід орієнтуватися на запропонований Ю. Арешенковим перелік диференційних ознак функційних стилів [15, с. 11-13; 17, с. 79-80]: сфера використання; функційна спрямованість; мовна функція; стильові ознаки; форми існування; мовні ознаки – лексичні, морфологічні, синтаксичні, композиційно-мовленнєві.

Усебічне дослідження проблем виокремлення, функціонування інформаційного стилю, питання його актуалізації у різних видах масмедіа України та світу під час збройної агресії росії у межах сучасної політики відродження інформаційного спротиву

на всіх рівнях боротьби держави Україна проти безперервної, безжалюїної інформаційної війни та всеохоплюючого інформтерору рф є одним із пріоритетних завдань українського мовознавства. Це є лінгвістичною складовою важелів процесу впровадження до свідомості певної частини громадян України факту державності мови, що допоможуть змінити ментальність основної маси цільової аудиторії – російськомовних українців.

Як правило, у лінгвістичних словниках і класичних посібниках більшість лінгвістів подають такі функційні стилі – науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, розмовно-побутовий і літературно-художній (Г. Городиловська [7, с. 137-139], С. Єрмоленко [13], М. Плющ [13]).

У сучасній лінгвістиці існує кілька різних позицій щодо функційно-стильової визначеності усного й писемного мовлення ЗМІ, що викликає дискусії та стабільний інтерес до їх синтаксису та їх мовної специфіки взагалі. Загальновідомо, що задовго до появи ЗМІ публіцистичне мовлення реалізувалось у формі ораторського мистецтва (промов, диспутів тощо), але сучасна публіцистика – це синтезований ФС з розкритим необмеженим потенціалом, розвиненою системою жанрів та різноманітними засобами вираження.

На відміну від існування публіцистичного стилю в ЗМІ, полеміка стосовно ідентифікації інформаційного стилю розпочалася в 20-х роках минулого століття, разом із дискусією щодо функційно-стилістичних особливостей мови преси. Але наразі часу для ігнорування нагальної потреби не лише дослідження, але розв'язання задачі виокремлення та ефективного функціонування інформаційного стилю, питань актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час загарбницької війни росії не залишилось. Оскільки на підконтрольних Україні територіях держави та в країнах Європи у межах сучасної політики відродження інформаційного спротиву на рівні боротьби проти злочинної інформаційної війни та інформтерору рф недостатньо інтенсивно впроваджуються засоби інформаційного спротиву в обсягах, що не компенсують вплив ворожої пропаганди. Не лише на тимчасово окупованих територіях, де відбувається методичне, планове знищення окупаційними режимами із усіх сфер суспільного життя правдивої й об'єктивної інформації та розповсюдження реальних фактів, а також підміна на неправдиву, викривлену інформацію та тенденційні вигадки, сповнені українофобства і продукування новин на підконтрольній Україні території, (переважно з участю колаборантів), але бачимо процес спотворення реальності й у країнах-партнерах.

У 90-х роках минулого століття мовознавці, досліджуючи мову засобів масової інформації й аналізуючи вагомі зміни в публіцистичному стилі, наголошують на пріоритетності засобів масмедіа у поданні та поширенні інформації, спрямованості на комунікативний статус цільової аудиторії (далі – ЦА), розширенні жанрової системи стилю тощо [15]. Погоджуємося із думкою Ю. Арешенкова, який вважає, що інформаційний стиль сформувався у процесі лавиноподібного прискорення й інтенсифікації «масово-інформаційного виду діяльності суспільства» [3; 4; 14, с. 128].

У мовознавчій науці дослідники обґрунтовано викремлюють інформаційний стиль як самостійний функційно-стильовий різновид мовлення Ю. Арешенков, Д. Баранник, Т. Добросклонська, М. Ковальчук, А. Медушевський, Т. Коць, Г. Мельник, Н. Разінкіна

Варто зазначити, що мовознавці вживають кілька назв на позначення інформаційного мовлення та його жанрів як окремого функційного стилю: Ю. Арешенков – *інформаційний стиль публіцистичний стиль, стиль газети* та виокремлення ораторського – І. Арнольд Д. Баранник, В. Зайцева, В. Нагіна, А. Медушевський, Н. Разінкіна, *стиль масової інформації* В. Русанівський, І. Чередниченко.

Диференціація мовлення ЗМІ за функційно-стильовими ознаками до цього часу є активно розроблюваним напрямком сучасної стилістики. Уважаємо, що загалом система функційних стилів сучасної української мови складається з художнього, наукового, розмовно-побутового, офіційно-ділового, публіцистичного, інформаційного, конфесійного, епістолярного різновидів.

На залежність функціонально-стильової диференціації мови від основних сфер мовного спілкування вказує Д. Шмельов, який запропонував оригінальну систематизацію мови в питанні стилів, що була позитивно сприйнята багатьма лінгвістами, оскільки такий розподіл враховує художнє мовлення, розмовне мовлення й «спеціальне» мовлення.

Мовознавець виокремлює такі функційні стилі: офіційно-діловий, газетно-інформаційний, науковий і публіцистичний.

Класифікації, що ґрунтується на зіставленні спеціального й неспеціального спілкування останнім часом дотримується все більша кількість мовознавців. «Лінгвістичний енциклопедичний словник» за редакцією В. Ярцевої подає такі стилі: побутово-літературний, газетно-політичний, виробничо-технічний, офіційно-діловий і науковий. Аналізуючи питання ідентифікування інформаційного стилю необхідно враховувати особливості стильової диференціації публіцистичного й інформаційного мовлення у сучасному мовознавстві.

Думку стосовно того, що в інформаційному стилі «реалізується мовна функція повідомлення, інформування, тоді як у суто публіцистичних текстах актуалізується функція впливу, або апелятивна» висловлюють науковці Ю. Арешенков [4] та Т. Мелкумова [14, с. 44].

У сфері масової комунікації (масмедіа, Інтернет, мобільний/стільниковий зв'язок тощо) інформаційний стиль діє та має на меті повідомити щодо об'єктивних явищ, подій і реалізується у специфічних мовних засобах: активне вживання МЖФІ різних типів, використання експресивних засобів разом зі звичними засобами мовного вираження, стандартна схема організації тексту, апелятивність мовлення, вплив на комуніканта-реципієнта та спонукання його до певних дій.

Досліджуючи особливості інформаційного стилю, Д. Баранник зазначає, що «в монологічних формах інформаційного мовлення особливу роль має велика група жанрових форм, часто вживаних у сучасній усній мовній практиці, що за жанром оформлених матеріалів належить до інформаційного стилю мови».

Мова масмедіа (періодики) має свої особливості. Провідними ознаками газетного стилю є логічна чіткість синтаксичних конструкцій, ретельно виважене вживання слів, використання різних виразних та зображальних засобів. Для газетно-інформаційних текстів характерне використання фразеологічних зворотів, що найчастіше трапляються в цьому жанрі, відповідно до його цілеспрямованості.

Популярно-науковий характер мови інформаційного стилю визначається тим, що він виражає цілісну інформацію, заздалегідь продуману й організовану [6, с. 3-10]. Зміст газетно-інформаційних повідомлень зазвичай відрізняється, зокрема, тим, що тут йдеться про явища, доступні для розуміння широкій цільовій аудиторії (ЦА).

У інформаційних і газетних жанрах наявні особливості синтаксичної будови тексту, лаконічність окремих повідомлень, що складаються з кількох речень із різною структурою (лід-абзаци чи ліди).

Специфічні особливості газетно-інформаційного стилю полягають у тому, що основним завданням матеріалів цього стилю є повідомлення певних відомостей з окремих позицій; тим самим у досягненні бажаного впливу на реципієнта. «Оскільки завдання полягає у необхідності повідомити факти, що потребують точного визначення понять і явищ, тож надзвичайно важливою є роль термінів, імен і назв, які прямо, без двозначності, вказували б на предмет думки» [13].

Своєрідність мови газети в інформаційному стилі досліджена багатьма вченими-мовознавцями, які відзначають особливості використання часів і станів, вживання неособових форм, активне використання складнопідрядних речень тощо. «Грамотична специфіка газетно-інформаційного підстилю виражена нечітко. Синтаксис текстів цього стилю має особливості: використовуються складні, особливо складнопідрядні речення, дієприслівникові звороти» [10].

Відтак, інформаційний стиль має свої підстили. Це газетний підстиль (газетно-інформаційний), підстиль засобів мобільного/стільникового зв'язку, що реалізується у текстових й усних повідомленнях, підстиль оголошень ведучих заходів різних рівнів комунікації тощо. Усі підстили мають свої жанри, що в свою чергу відзначаються специфічними особливостями. Наприклад, для усіх жанрів газетного підстилю характерні загальні форми реалізації стилістості: компресія інформації та передавання певної частини повідомлень імпліцитно. Результатом стилістості є економія мовних засобів за рахунок комунікативно менш важливих фрагментів повідомлення.

Отже, доцільність дослідження ролі інформаційного стилю серед інших стилів сучасної української мови зумовлена постійним уточненням і переосмисленням функційно-стильової сфери мови, потребою вдосконалення сучасної теорії стилів мови з урахуванням зростання тиску інформаційного поля, оскільки функційно-стилістичні межі

в сучасній мові є нечіткими, сфери поширення та вживання стилів перетинаються на лексичному, синтаксичному рівнях тощо.

Лінгвісти, що не вирізняють інформаційний стиль, майже не відокремлюють сфери використання публіцистичного стилю та його інформаційного підстилю [4; 7; 8]. Сфера, у якій відбувається мовлення, є важливим екстралінгвальним стилетворчим чинником. «Функційний стиль виробляється в певній сфері життя й діяльності суспільства і служить задоволенню потреб побутового спілкування, розвитку мистецтва слова, науки і т. ін.» [3, с. 76].

У публіцистичному та інформаційному стилях мовознавці чітко розмежують сфери використання текстів. Мовлення першого, на їх думку, призначене для розв'язання суспільно-політичних питань, для обслуговування політико-ідеологічної діяльності суспільно-політичних і громадських інституцій – партій, рухів, спілок, об'єднань, рад депутатів усіх рівнів, різноманітних товариств, гуртків, клубів громадсько-політичного характеру [4; 15]. Сферою ж використання інформаційного стилю є масово-інформаційна діяльність інформаційних агенцій, редакцій, творчих об'єднань. Загалом інформаційний стиль функціонує у сфері масової комунікації, зокрема в інтернет-просторі, у періодиці, у радіо- та телевізійному мовленні [14, с. 125-127; 15].

3-поміж первинних (основних) позалінгвальних стилетворчих чинників, що слугують розмежуванню функційних стилів української мови, мовознавці вирізняють мовні функції (комунікативна, естетична, експресивна та ін.), що їх виконують тексти різної настанови.

Стилісти, які вважають інформаційне мовлення підстилем публіцистичного стилю, зазначають, що воно реалізує «здебільшого інформаційну функцію» [2]. Окрім того, інформаційні тексти у певних ситуаціях покликані «... досягнути результативного впливу на свідомість ЦА (розуміємо як частину читачів, які є постійними, а не ситуативними), формування певної оцінки, спонукання адресатів до участі в розв'язанні актуальних суспільних проблем, їх організацію на здійснення поставлених завдань, на відповідні дії» [12].

На думку науковців, які не вважають інформаційне та публіцистичне мовлення окремими функційними різновидами, «публіцистичні тексти містять ознаки художнього, офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів, тому виконують широкий спектр мовних функцій. Основні функції – впливу та інформування – надають публіцистичним текстам мовної специфіки» [2].

Лінгвісти, які наполягають на самостійному статусі публіцистичного та інформаційного стилів, зазначають, що публіцистичне мовлення функційно спрямоване справляти ідеологічний (інтелектуальний та емоційний) вплив, опосередковано здійснювати певну модифікацію свідомості адресата [14; 15, с. 12; 17-18]. Інформаційний стиль покликаний шляхом функціонування своїх жанрів повідомляти, інформувати масову аудиторію стосовно актуальних, суспільно важливих подій, оперативно висвітлювати багатогранне життя народу, суспільства і міжнародні події [14, с. 52-54]. Ці його властивості допоможуть створити теоретичну та методичну й методологічну основу для організації в усіх масмедіа дійсно ефективної протидії впливу російських інформаційно-терористичних технологій в Україні й світі.

Мовознавці, які виокремлюють інформаційне мовлення як підстиль публіцистики, вважають, що «публіцистичними текстами реалізується інформаційна функція, вони виконують функцію популяризації – пояснення, популярний виклад фактів. Не викликає полеміки твердження щодо виконання публіцистичним стилем естетичної функції» [1].

Погоджуємось із думкою, що «повідомлення в публіцистиці спрямоване на досягнення результативного впливу мовця на реципієнта – агітаційна, пропагандистська функція, комунікативна функція. Спостерігається дисфункційність публіцистичних текстів, коли, наприклад, розважальна функція використовується як інструментарій нейролінгвістичного програмування (впливу на підсвідомість)» [2].

Отже, формується нова система цінностей у цільовій аудиторії, на яку спрямована інформація. Аналіз літератури з цього питання демонструє, що публіцистичне мовлення виконує багато функцій, але слід особливо зважати на всі екстралінгвальні та мовні характеристики, оскільки функції текстів публіцистичного стилю та його інформаційного рівня чітко не розрізнені [1, с. 24; 18].

Науковці, які розмежують інформаційний та публіцистичний стилі, відносять

до мовних функцій публіцистичного мовлення апелятивну, волонтеристичну, оцінну функції. Основною мовною функцією інформаційного стилю є інформативна, також дослідниками відзначається і функція переконання засобами інформаційних текстів [1, с. 25; 17].

Основні стильові ознаки інформаційного мовлення – це аналітичність, актуальність, оперативність, правдивість, об'єктивність. Лінгвісти виділяють також такі параметри інформаційного стилю як комунікативна простота, емоційність, що не провокує «спалах афективного її сприйняття» [16], логічність, чіткість, ясність, конкретність, точність, переконливість, обґрунтованість, стислість, об'єктивність. Саме інформаційний стиль наразі є необхідним підґрунтям, базою для професійної ефективної актуалізованої протидії впливу різних інформтерористичних технологій в Україні, Європі, світі.

За класифікацією інформаційного мовлення (на позначення підстилів вживають різні, але близькі терміни), яку визнають Ю. Арешенков, І. Онищенко та ін., інформаційне мовлення диференціюється на власне інформаційне та коментарне [3-5; 15, с. 13].

Певна кількість стилістів виокремлює серед медіатекстів інформаційного стилю три різновиди – новини, інформаційну аналітику та публіцистику. Із метою стандартизації термінів знаходимо й акцентуємо відповідності: новини – власне інформаційний підстиль, інформаційна аналітика – коментарний підстиль інформаційного стилю [2, с. 135-136]. Мовознавець Г. Мельник диференціює жанри у журналістиці на такі групи: інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні. Репортаж та інтерв'ю віднесені ними до інформаційного підстилю [4; 6; 11]. Значущість ролі ЗМІ в житті сучасного суспільства спричиняє виникнення нових жанрових різновидів, наприклад, експрес-інтерв'ю, експрес-опитування, ексклюзивне інтерв'ю. Поширеність журналістського розслідування, цікавого специфічними засобами здобуття інформації, пов'язують із посиленням інформаційної функції в медіа-текстах [3; 14]. Зазначені особливості специфіки журналістики активно експлуатуються та використовуються ворожою пропагандою. Це так звані «живі репортажі», опитування «свідків» та ін., що викликають довіру цільової аудиторії. Ефективно протидіяти впливу цих інформтерористичних технологій наразі є можливість виключно за допомогою актуалізації інформаційного стилю української мови у всіх видах масмедіа в Україні та за її межами.

У функційно-стильовій класифікації Д. Баранника аналіз специфічних рис, що допоможуть виокремити інформаційний стиль, починається з форми мови – усної чи писемної. В українському усному монологічному мовленні мовознавець вирізняє стилі відповідно до мети та функційної настанови, – інформаційний стиль виокремлюється як мовлення повідомлення [10]. Публіцистичне мовлення ряд мовознавців характеризують як мовлення оцінно-узагальнювального призначення (виокремлюється церемоніальний підстиль) і мовлення переконувального призначення (визначаються підстилі – власне публіцистичний, судовий, дискусійно-діловий) [6, с. 11-12]. Ю. Арешенков вважає, що підхід, за яким визначається функціонування та комунікативна мета функційного стилю, повинен включати до складу стилю усний і писемний варіанти [11, с. 127].

Мовознавці, які вирізняють інформаційний стиль в окремий функційний різновид, так структурують публіцистику: а) власне публіцистичний різновид, представлений жанрами політико-агітаційної статті та памфлету; б) ораторський різновид, що реалізується як виступи на мітингах, з'їздах, зборах [11, с. 112].

Виходячи з нормативних позицій сучасної лінгвістики, можемо стверджувати, що поняття «мовний стиль» передбачає щонайменше три тлумачення: 1) індивідуальна манера усного викладу інформації 2) експресивно-стилістичний різновид мови, 3) функційний різновид мови. У мовознавстві слово «стиль» уживають найчастіше у третьому значенні, що має зафіксований у науковій літературі термін «функційний стиль». «Функційні стилі – це такі різновиди літературної мови, що функціонують у певних соціальних значущих сферах суспільно-мовленнєвої практики людей і особливості яких зумовлені специфікою спілкування в цих сферах» [15, с. 35-42].

Тексти інформаційного стилю поділені на два основні типи: перший – власне інформаційний, другий – аналітичний, коментуючий, об'єктивно-інформативний. Наприклад, у структурі інформаційного підстилю виокремлюється також неофіційний та епістолярний різновиди [9; 11].

Аналіз мовознавчих джерел стосовно класифікації текстів масмедіа за підстилями

та жанрами свідчить, що «дослідники часто вважають суттєвим параметром внутрішньостильової диференціації сферу використання тексту. Лінгвісти, які не виокремлюють інформаційний стиль, на підставі різних позамовних і мовних чинників переважно подають, окрім інформаційного, такі підстили публіцистики: ораторський, тележурналістський, радіопубліцистику, кінопубліцистику, рекламу та ін.» [13]. Але такий метод вже не є виправданим. І це також слід використовувати як одну із ефективних методик для якнайшвидшого та різнопланового процесу актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час збройної агресії росії.

Умови спілкування та форми мовлення, не пов'язані з призначенням сфери свідомості та притаманного їй виду діяльності є вторинними позамовними параметрами, що беруть участь у формуванні підстилів та жанрів [2; 5]. Виокремлення в межах публіцистики ораторського підстилю не викликає сумнівів ні в лінгвістів, які вирізняють інформаційний стиль, ні в тих, що розглядають інформаційне мовлення у складі публіцистики. «До «церемоніального різновиду» публіцистики належать тексти усної форми таких монологічних жанрів: монолог, виступ на суспільних зборах, у державних і суспільних організаціях; доповідь, промова» [6].

Актуальним питанням є визначення специфіки дивергентних (*дивергенція* тут – поява нових інваріантних або варіантних одиниць мови в результаті розбіжності у наявних різновидів інформаційних жанрів, адже «...кожний з основних ЗМІ (газета, телебачення, радіо, документальне кіно, реклама) має свою специфіку. «Ця специфіка... впливає на мовну організацію і способи «подачі» тексту»» [6, с. 15]. Це є ще однією із сучасних можливостей та шляхів актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час збройної агресії росії.

Сучасна «мовознавча наука досліджує Інтернет та виражальні можливості його текстів» [5], перспективним є аналіз функційно-стильової, жанрової різноманітності інтернетного мовлення. Тексти інтернет-простору мають чіткі відмінності від текстів, публіцистичного стилю за лінгвістичними характеристиками. Між публіцистом і адресатом наявний надзвичайно динамічний зворотній зв'язок, що реалізується у багатьох формах. Наголошуємо, що вперше засіб комунікації спрямував комунікативний процес не у вертикальному напрямку (диктор – слухач), а в горизонтальному (автор – адресат – автор) [10; 12-17].

Що стосується інформаційних жанрів на сторінках мережі, то вони є аналогічними до інформаційних різновидів у інших ЗМІ, тому не йдеться про належність їх до окремого підстилю інформаційного стилю. Технічний розвиток мережі випереджає темпи теоретичних досліджень її мовного забезпечення.

Питання стосовно стильового статусу реклами до цього часу залишається дискусійним. Роль рекламного дискурсу у площинах масмедійних текстів є основною і це дає підстави досліджувати його як окремий, самостійний вид медіадискурсу, якому притаманні специфічні ознаки. Отже, погоджуємось із О. Арешенковою, Т. Мелкумовою, що рекламна комунікація є виокремленим видом масової, яка спрямовує повідомлення дистанційному адресату й рекламними текстами є завершені повідомлення, що характеризуються чітко орієнтованою прагматичною спрямованістю (привернення уваги до предмета реклами), поєднує ознаки усного та писемного мовлення з комплексом позамовних чинників. Рекламний підстиль покликаний популяризувати певні твори, видовища, послуги задля привернення до них уваги адресата [3-5].

Потрібно зазначити, що реклама має ефективний вплив на свідомість цільової аудиторії, тому слід використовувати її площину для впровадження патріотичних наративів у всіх можливих варіантах передачі інформації за методологічною спрямованістю, притаманною інформаційному стилю мови.

Публіцистичне мовлення, особливо мовлення газетне, характеризується широким використанням фразеологічних зворотів. Спостерігається введення до текстів публіцистичного стилю прислів'їв і приказок, адже найбільшу кількість фразеологізмів виявлено в жанрах художньо-публіцистичного підстилю [1; 9]. Науковці характеризують і фразеологічний рівень інформаційного мовлення як помітно розвинений [5; 7; 14]. Фразеологізми є наразі ідіоматичними мовними утвореннями, що внаслідок ефективного захоплення свідомістю більшою частиною цільової аудиторії матимуть кумулятивний накопичувальний ефект, тобто, за умови коректного національно-патріотичного насичення, теж стануть інструментом

інформаційної боротьби.

Полемічність сьогоденних лінгвістичних питань наша держава успадкувала від чотирьохсотлітнього конфлікту росії з фактом існування України. «Оскільки російська мова «замінила» українську в значній частині східних, південних і навіть деяких центральних областей у сфері документування та судочинства нашої держави, вона переважно виконувала основну функцію мови – комунікативну, як усну, так і писемну форми» [13]. Таке штучне мовне пригнічення робить втілення ідентифікаційної функції державної мови, що уможливує об'єднання національної спільноти. Але наразі часу для ігнорування нагальної потреби не лише дослідження, але розв'язання задачі виокремлення й ефективного функціонування інформаційного стилю, питань актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час загарбницької війни росії не залишилось. Оскільки на підконтрольних Україні територіях держави та в країнах Європи у межах сучасної політики відродження інформаційного спротиву на рівні боротьби проти злочинної інформаційної війни та інформтерору рф недостатньо інтенсивно впроваджуються засоби інформаційного спротиву в обсягах, що не компенсують вплив ворожої пропаганди. Не лише на тимчасово окупованих територіях, де відбувається методичне, планове знищення окупаційними режимами з усіх сфер суспільного життя правдивої й об'єктивної інформації та розповсюдження реальних фактів, а також підміна на неправдиву, викривлену інформацію та тенденційні вигадки, сповнені українофобства і продукування новин на підконтрольній Україні території, (переважно з участю колаборантів), але бачимо процес спотворення реальності й у країнах-партнерах.

Після глибокого всебічного аналізу питання ідентифікації, виокремлення та актуальності означеної проблеми наголошуємо, що інформаційний стиль мови є об'єктивною силою, розвиток та вдосконалення якої є величезною небезпекою для успіху інформаційної агресії росії відносно суспільної думки в Україні щодо рівня підтримки та захисту української державної мови, її місця у процесі спротиву впливу ворожої пропаганди у масмедіа нашої країни та країн світу.

Висновки. Отже, наразі історичного часу для ігнорування нагальної потреби не лише дослідження, але розв'язання задачі виокремлення та ефективного функціонування інформаційного стилю, питань актуалізації інформаційного стилю української літературної мови у різних видах масмедіа під час загарбницької війни росії не залишилось. Оскільки на підконтрольних Україні територіях держави та в країнах Європи у межах сучасної політики відродження інформаційного спротиву на рівні боротьби проти злочинної інформаційної війни та інформтерору рф недостатньо інтенсивно впроваджуються засоби інформаційного спротиву в обсягах, що не компенсують вплив ворожої пропаганди. Не лише на тимчасово окупованих територіях, де відбувається методичне, планове знищення окупаційними режимами із усіх сфер суспільного життя правдивої й об'єктивної інформації та розповсюдження реальних фактів, а також підміна на неправдиву, викривлену інформацію та тенденційні вигадки, сповнені українофобства і продукування новин на підконтрольній Україні території, (переважно з участю колаборантів), але бачимо процес спотворення реальності й у країнах-партнерах.

Список використаних джерел

1. Leonova N. V. Small genre forms of informational style. *International Academy of Science and Higher Education*. Vol. 82. London, 2016. P. 24-26.
2. Leonova N, Serdiuchenko Yu. Some thematic groups of minor genre forms of information. Syntactic features. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*, 2021. С. 132-137.
3. Арешенков Ю. О. Темпорально-локативна характеристика повідомлення як стильова ознака інформаційного тексту. *На ниві української філології : зб. наук. праць, присв. 80-річчю від дня народж. д. філол. н., проф. Д.Х. Баранника*. Дніпропетровськ : Пороги, 2003. С. 36-43.
4. Арешенков Ю. О. Функційні різновиди сучасної української мови : природа і типологія. *Література. Фольклор. Проблеми поетики : зб. наук. пр. Ч. I : Аспекти духовності української літератури* / відп. ред. А.В. Козлов. Київ : Акцент, 2005. Вип. 21. С. 69-77.
5. Арешенкова О. Ю. Мовностилістичні засоби увиразнення текстів медійної реклами. *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Вип. 6. / за заг. ред. Ж. В. Колоїз. 2011. С. 9–13.
6. Баранник Д. Х. Актуальні проблеми дослідження мови засобів масової інформації. *Мовознавство*. 1983. № 6. С. 13-17.

7. Городиловська Г. П. Проблема стилів в українському мовознавстві. *Вісник Львівського ун-ту. Серія: Журналістика*. 2003. Вип. 23. С. 136–143.
8. Інформаційний стиль і професійний імідж : навч. посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2018 52 с.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20>.
10. Леонова Н. В. Інформаційний стиль у системі стилів сучасної української мови професійного спілкування: навч. посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2013. 50 с
11. Леонова Н. В. Синтаксис малих жанрових форм інформації сучасної української мови : дис. ... канд. філол. наук. : 10.02.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя : 2017. 237 с.
12. Леонова Н. В. Інформаційний стиль як один з основних стилів сучасної української мови. *Теоретична і дидактична філологія*, 2012. Вип. 12. С. 206-209.
13. Мацько Л. І. Стилістика української мови: для студ. філол. спеціальностей вищих навч. закладів. Київ : Вища шк., 2003. 462 с.
14. Мелкумова Т. В. Посилення бехабітвної функції масмедійного мовлення стилістико-синтаксичними засобами. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Сер. 10. Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2011. Вип. 7. С. 220-222.
15. Методичні рекомендації з питань кримінально-правової кваліфікації, оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження за ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність» / С. Албул, Т. Волошанівська, А. Марченко та ін. Одеса : ОДУВС, 2022. 67 с.
16. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих закладів освіти. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2000. 248 с.
17. Русанівський В.М. Співвідношення функційних і експресивних стилів мови. *Слово і труд: до сімдесятиріччя академіка І.К. Білодіда* / редкол. : І.Ф. Андерш (секретар), М.А. Жовтобрюх, Г.П. Їжакевич (голова), О.С. Мельничук, В.М. Русанівський. Київ : Наук. думка, 1976. С. 73-81.
18. Пояснювальна записка до проекту закону України «Про заборону колабораціонізму». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00>Асправою всього Українського народу.
19. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

Надійшла до редакції 02.06.2023

References

1. Leonova, N. V. (2016) Small genre forms of informational style. *International Academy of Science and Higher Education*. Vol. 82. London, pp. 24-26.
2. Leonova, N., Serdiuchenko, Yu. (2021) Some thematic groups of minor genre forms of information. Syntactic features. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: seriia «Filolohiia»*, pp. 132-137.
3. Areshenkov, Yu. O. (2003) Temporalno-lokatyvna kharakteryzatsiia povidomlennia yak stylova oznaka informatsiinoho tekstu [Temporal-locative characterization of a message as a stylistic feature of an informational text]. *Na nyvi ukrainskoi filolohii : zb. nauk. prats, prysv. 80-richchiu vid dnia narodzh. d. filol. n., prof. D. Kh. Baranyka*. Dnipropetrovsk : Porohy, pp. 36-41. [in Ukr.].
4. Areshenkov, Yu. O. (2005) Funktsiini riznovydy suchasnoi ukrainskoi movy : pryroda i typolohiia [Functional varieties of the modern Ukrainian language: nature and typology]. *Literatura. Folklor. Problemy poetyky : zb. nauk. pr. Ch. 1 : Aspekty dukhovnosti ukrainskoi literatury* / vidp. red. A.V. Kozlov. Kyiv : Aktsent, Issue 21, pp. 69-77. [in Ukr.].
5. Areshenkova, O. Yu. (2011) Movnostylistychni zasoby uvyraznennia tekstiv mediinoi reklamy [Linguistic means of expressing media advertising texts]. *Filolohichni studii : Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Issue 6. / [za zah. red. Zh. V. Koloiz]. Kryvyi Rih, pp. 9–13. [in Ukr.].
6. Baranyk, D. Kh. (1983) Aktualni problemy doslidzhennia movy zasobiv masovoi informatsii [Actual problems of research on the language of mass media]. *Movoznavstvo*. №6, pp. 13-17. [in Ukr.].
7. Horodylovska, H. P. (2003) Problema styliv v ukrainskomu movoznavstvi [The problem of styles in Ukrainian linguistics]. *Visnyk Lvivskoho un-tu. Seriia: Zhurnalistyka*. Issue 23, pp. 136–143. [in Ukr.].
8. Informatsiinyi styl i profesiinyi imidzh [Informational style and professional image] : navch. posib. Dnipropetrovsk: NMetAU, 2018 52 p. [in Ukr.].
9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za kolobratsiynu diialnist [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the establishment of criminal liability for collaborative activities] : Zakon Ukrainy vid 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20>. [in Ukr.].

10. Leonova N. V. Informatiinyi styl u systemi styliv suchasnoi ukrainskoi movy profesiinoho spilkuвання: navch. posibnyk. Dnipropetrovsk: NMetAU, 2013. 50 p. [in Ukr.].
11. Leonova, N. V. (2017) Syntaksys malykh zhanrovykh form informatsii suchasnoi ukrainskoi movy [Syntax of small genre forms of information of the modern Ukrainian language] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Zaporizkyi natsionalnyi universytet. Zaporizhzhia, 237 p. [in Ukr.].
12. Leonova, N. V. (2012) Informatiinyi styl yak odyn z osnovnykh styliv suchasnoi ukrainskoi movy [Informational style as one of the main styles of the modern Ukrainian language]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia*. Issue 12, pp. 206-209.
13. Matsko, L. I. (2003) Stylistyka ukrainskoi movy [Stylistics of the Ukrainian language] : dlia stud. filol. spetsialnosti vyshchyykh navch. zakladiv. Kyiv : Vyshcha shk., 462 p. [in Ukr.].
14. Melkumova, T. V. (2011) Posylennia bekhabilityvnoi funktsii masmediinoho movlennia stylistyko-syntaktychnymy zasobamy [Strengthening the behavioral function of mass media broadcasting by stylistic and syntactic means]. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova. Ser. 10. Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy*. Issue 7, pp. 220-222. [in Ukr.].
15. Metodichni rekomendatsii z pytan kryminalno-pravovoi kvalifikatsii, operativno-rozshukovoi diialnosti ta kryminalnoho provadzhenia za st. 111-1 KK Ukrainy «Kolaboratsiina diialnist» [Methodological recommendations on issues of criminal-legal qualification, operative-investigative activity and criminal proceedings under Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine «Collaborative activity»] / S. Albul, T. Voloshanivska, A. Marchenko, H. Mudretska, H. Reznichenko, I. Fedorov, I. Chekmarova. Odesa: ODUVS, 2022. 67 p. [in Ukr.].
16. Ponomariv, O. D. (2000) Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy [Stylistics of the modern Ukrainian language] : pidruchnyk [dlia studentiv humanitarnykh spetsialnosti vyshchyykh zakladiv osvity]. 3-tie vyd., pererob. i dopovn. Ternopil : Navchalna knyha Bohdan, 248 p. [in Ukr.].
17. Rusanivskyy, V. M. (1976) Spivvidnoshennia funktsiinykh i ekspresyivnykh styliv movy [Correlation of functional and expressive language styles]. *Slovo i trud: do simdesiatyrichchia akademika I.K. Bilodida* / redkol. : I. F. Andersh (sekretar), M. A. Zhovtobriukh, H. P. Yizhakevych (holova), O. S. Melnychuk, V. M. Rusanivskyy. Kyiv : Nauk. dumka, pp. 73-81. [in Ukr.].
18. Poiasniuvalna zapyska do proektu zakonu Ukrainy «Pro zaboronu kolaboratsionizmu» [Explanatory note to the draft law of Ukraine «On the prohibition of collaborationism»]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00Aspravoiu vsoho Ukrainskoho narodu>. [in Ukr.].
19. Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia [On registered criminal offenses and the results of their pretrial investigation]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareiestrovani-kryminalni-pravoporushennia-ta-rezultaty-yikh-dosudovogo-rozsliduvannya-2>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Nataliia Leonova. Updating the informational style of the Ukrainian language in various types of mass media during Russia's armed aggression. The article examines the problem of updating the informational style of the Ukrainian literary language in various types of mass media during Russia's armed aggression.

It is emphasized that the information style is a source of filling the mass media space of Ukraine, the basis of the informational struggle against the megamasses of false information, which is produced in huge volumes by the Russian Federation in the general media space, the plane of anti-terror, anti-depreciation of the state-building significance of stylistic, grammatical, lexical and other Ukrainian systems literary language as a state language.

It is claimed that the actual ignoring since 2019 of the deflationary state political position regarding the condemnation of the modern apathetic attitude towards informational miscalculations in our media space could be the reason for the somewhat ineffective policy of resistance to informational terrorism on the part of media sources and resources of Russia.

The facts of the creation of specialized chatbots by state bodies regarding the detection and recording of facts of information terrorism by the occupiers (Russia) and collaborators (temporary occupation administrations) and ordinary Ukrainophobe citizens against the citizens of Ukraine have been established.

Keywords: *information style, Ukrainian literary language, actualization of style, information terrorism, mass media, collaborator, information war, target audience.*